

MAANDBLAD VAN „OUD-UTRECHT”

VEREENIGING TOT BEOEFENING EN TOT VERSPREIDING VAN
DE KENNIS DER GESCHIEDENIS VAN UTRECHT EN OMSTREKEN

1 MAART
1941

ONDER REDACTIE VAN:
G. A. EVERS

16^e JAARGANG
N° 3

UITGAVE DER VEREENIGING. ADRES: VAN SPEIJKSTRAAT 20

MEDEDEELINGEN UIT DE VEREENIGING.

In de op 10 Februari l.l. gehouden algemeene (jaar)vergadering zijn de toen periodiek aftredende bestuursleden, de heeren M. N. Acket, G. A. Evers en Th. Haakma Wagenaar, herkozen.

In dezelfde vergadering werd Dr. C. D. J. Brandt tot bestuurslid gekozen.

UTRECHTSCH E OVERLEVERINGEN.

XXI. De basilisk van Utrecht.

Basilisk beteekent koningsslang. Volgens de voorstelling der Ouden was de basilisk de gevaarlijkste der giftige slangen, zijn adem en zijn blik waren doodelijk (zie Jes. 11 : 18, 14 : 29, 59 : 5; Jer. 8 : 17; in de nieuwere bijbelvertalingen giftslang genaamd). In de middeleeuwen geloofde men dat hij was geboren uit een dooierloos ei, door een ouden haan in de mesthoop gelegd, en uitgebreed door een slang of schildpad. Hij vermeed het zonlicht en verborg zich in donkere putten, waar hij het drinkwater bedierf, en in kelders, liefst onder een brouwerij, waar hij schatten bewaakte.

Te Dokkum zou in 513 een basilisk 18 personen door zijn aanblik hebben gedood; hetzelfde wordt acht eeuwen later verhaald van een basilisk te Oldeboorn.

Ook te Utrecht moet een basilisk hebben geleefd, onder een brouwerij, en verscheiden menschen hebben gedood. Een man die in den kelder bier ging tappen, keerde niet terug. Een tweede, die hem ging zoeken, evenmin enz. Toen kwam een vernuftige jonge man op het gelukkige denkbeeld geblinddoekt op het ondier af te gaan en hem een spiegel voor te houden, waarop de basilisk door zijn eigen aanblik tot asch verteerde ¹⁾.

De Utrechtsche hoogleeraar Gijsbert Voetius stelde in zijn beschouwingen over de schepping o.a. de vraag, of de basilisk werkelijk zou bestaan ²⁾. Hij geloofde van wel en beriep zich

voor deze meening op verschillende plaatsen in den bijbel en bij geleerde schrijvers. Doch Voetius betwijfelde of de basilisk werd geboren op de wijze als hierboven is beschreven, en te eenen male verwierp hij het destijds in ons land algemeen heerschende geloof, dat de basilisk zou huizen in holen of grotten en daar de binnentredenden zou doodden. Veeleer meende Voetius dat giftige uitwasemingen en de stank die van gruwelijke plaatsen uitgaan, den mensch den adem benamen en deden verstikken ²⁾).

In de heraldiek vertoont de basilisk den kop, de borst en de pooten van een haan, de tong van een slang en de vleugels van een vleermuis.

C. C. v. d. G.

1) Josef Cohen, *Nederlandsche sagen en legenden*. Dl. I. Zutphen, 1917. 8°. Blz. 53—56, 364—365.

2) G. Voetii *Disputationes theologicae selectae*. I. Ultrajecti, 1648. 4°. Blz. 732—733.

EEN LATE „BEELDENSTORMER”.

Het archief van het kapittel van Oudmunster geeft o.m. herberg aan een portefeuille met stukken van allerlei aard. Zij zijn afkomstig van wijlen zijn secretaris Henrick Rutgersz. van Ommen. Vele dier stukken zijn blijkbaar ontwerpen van vervolgens in correcter vorm en beter handschrift verzonden epistels, opgesteld krachtens zijn ambt òf in opdracht van particuliere personen. Onder deze laatste rubriek is wel te rangschikken het hieronder afgedrukte stuk. Dat het een ontwerp is, bewijzen de vele doorhalingen en veranderingen. Of het werkelijk verzonden is, kan ik niet bevestigen, daar de notulen van den raad der stad, aan wien het geadresseerd is, er geen melding van maken.

Aen Mijn Edele Heren vande Magistraet der stadt Utrecht.

Verthonen met behoorlijke reverentie te kennen gevende, ¹⁾ hoe dat zij luyden tot hoeren leetwesen onlancx verstaan hebben, dat ene Gerrit Janss., mede kerckmeester in der tijdt vande parochie kercke van St. Nicolaes deser stadt, hem te mere ende vermetelijcken op zijn eygen auctoriteyt vervordert ende onderstaen heeft d glasen inde voors. kercke gegeven ende doen geven bij wijlen mr. Adriaen van Utrecht, in zijn leven Paus van Romem, dzeste van dien name, geboren in dese stadt van Utrecht, ende Frederick Schenck van Tautenborch, overleden Aertsbisschop deses stichts, mit oock d'bisschop van Groeningen, Jan Knijff, te violeren, te schenden ende te deformeren, eerst mit het off te doen nemen thooft vande effigie vande genoemde mr. Adriaen, Paus,

1) Hier is in het ontwerp eenige ruimte opengelaten, vermoedelijk om de namen in te vullen van de verzoekers, die nu voor ons onbekend gebleven zijn.